

Anne Rambergs inledningsanförande på Advokatdagarna, den 13 oktober 2011.

Varmt välkomna till Advokatdagarna 2011.

Advokatycket är ett gammalt yrke. Advokatens ställning i rättssamhället har växt fram under lång tid. Den är olika i olika rättskulturer. Ändå finns i den västerländska rättskulturen en bred enighet om hur grunddragen bör se ut. Redan I antikens Rom tillämpades i rättsliga tvister principen om den fria bevisprövningen. Då behövdes rättsbiträde. Retoriken hade en framskjuten plats, vilket medverkade till att advokatrollen kom att utvecklas och få en stor betydelse. Redan Cicero (106–43 f.Kr.) fastslog att *"[a]dvokatens uppgift måste vara att med obegränsad omsorg tjäna den klient vars intressen han lovat att försvara"*.

Då, liksom nu är advokatens huvuduppgift att lojalt, redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iaktta god advokatsed.

Första gången advokaten omnämns i svensk lagtext anses vara i 1615 års rättegångsprocess. Advokatens roll vid denna tid i Sverige var att biträda vid upprättandet av inlagor. Det var prokuratorernas roll att biträda klienten inför domstol. Den urgamla rätten att själv få välja sitt ombud är sannolikt en förklaring till varför vi saknar advokatmonopol i Sverige. Härvidlag skiljer vi oss från flertalet länder i vår omvärld. Inför 1734 års lag diskuterades frågan om rättegångsfullmäktig skulle behöva vara lagfaren eller inte. Bönderna var starka motståndare till detta och något sakförarmonopol kom inte att införas. Än idag saknas, med några få undantag, krav på att rättegångsbiträde måste vara advokat. Det viktigaste undantaget gäller förordnande som offentlig försvarare. Frågan är ur ett konsumentperspektiv då och då föremål för diskussion och överväganden. I Finland har t.ex. en ny lag om s.k. wild lawyers tillkommit. Det ska erfordras licens för att uppträda i domstol. Tillsynen ska utövas av det finska advokatförbundet.

När Sveriges advokatsamfund på enskilt initiativ bildades 1887 fanns ett tydligt behov av att skapa en oberoende, välutbildad advokatkår med uppgift att garantera hög etik och att stödja rättsstaten. Dessa uppgifter är lika angelägna idag. För att förstå bakgrunden till Advokatsamfundets tillkomst kan jag inte undanhålla er hur Nya lagberedningen i sitt

betänkande 1884 såg på dåtidens sakkörare. Betänkandet innehöll bl.a. . Förslag om sakkörareväsendets ordnande.

I motiven till detta förslag lämnade beredningen en karateristisk av det svenska sakkörareväsendet. : >> Det svenska sakkörandeväsendet erbjuder deremot en verklig sorglig anblick. Hvad under rätterna angår, äro städernas domstolar och särskildt hufvudstadens mer än tillbörligt hemsökta af ett antal s.k. sakkörare af underhaltig beskaffenhet så väl i moralisk som juridiskt hänseende -: -: -. En närmare beskrifning på den antydda kategorien af personligheter, som sålunda idka handteringen att föra andras talan iför rätta, är emellertid lika öfverflödig som motbjudande. Sakförhållandet lär ej kunna bestridas, och dess menliga följer i främsta rummet för parterna sjelfva och vidare för domstolarnes arbete ligga äfven i öppen dag. Sakförareyrket har såsom sådant kommit i allmän missaktning. Den stora mängden känner knappt till andra sakkörare än de i bästa fall tvetydiga personer, som med en betecknande benämning kallas 'brännvinsadvokater'. De hederlige och skicklige sättas i skuggan af de dålige, och äfven domstolarne föranledas kanske stundom att till yrkets idkare i allmänhet i utsträcka den motvilja en del bland dem uppväckt. Under tycket af denna ogynsamma ställning lida emellertid de män af heder som bildning, hvilka oakat svårigheterna och obehagen egnat sig åt yrket. Ofta inträffar äfven att jurister, som på grund af studier och anlag skulle kunna blifva framstående sakkörare, sakna mod att under nuvarande förhållanden beträda en bana, der så många svårigheter och så litet erkännande äro att förvänta.>>

Sådant var alltså tillståndet i nådens år 1884. Och det var i ljuset av dessa mindre smickrande förhållanden som Advokatsamfundet bildades. Vid det konstituerande mötet för 124 år sedan var 17 advokater närvarande personligen och 14 genom fullmakt. Stadgar antogs och den nybildade föreningen fick namnet Sveriges advokatsamfund. Årsavgiften fastställdes till 20 kronor per ledamot. Den första ledamotsförteckningen från 1887 upptog 38 ledamöter, 18 i Stockholm, 6 i Göteborg och 7 i Malmö

1898 uteslöts den första advokaten. 1907 fick samfundet ta emot den första remissen – ett förslag om ny ABL och 1934 tillsattes den förste sekreteraren - och samma år startades Tidskrift för Sveriges advokatsamfund.

Först i samband med införandet av ny RB 1948 kom Advokatsamfundet att regleras i lag. Advokatsamfundet fick därigenom sin offentlighetsprägel och tillförsäkrades därigenom oberoende och självreglering. Sveriges advokatsamfund åtnjuter i en internationell jämförelse ett högt mått av självreglering och oberoende. Och jag påstår att vi har stor integritet gentemot makten.

Trots betydande skillnader i rättstraditioner och rättskultur råder ändå stor enighet om de grundvalar som advokatrollen vilar på: lojalitet, oberoende, konfidentialitet och avsaknad av intressekonflikter. *Oberoendet* eller plikten att företräda klienten utan hänsyn till andra ovidkommande intressen. *Lojalitetskravet* som innebär en plikt att, utan hänsyn till ovidkommande intressen, eftersträva bästa möjliga resultat för klienten inom ramen för det anförtrodda uppdraget. *Konfidentialitetsplikten* som hindrar advokat från att till utomstående sprida uppgift som advokaten anförtrotts inom ramen för sitt uppdrag. Dessa krav på advokaten förutsätter att advokaten står fri från *intressekonflikter*.

En advokat måste alltid stå fri och oberoende gentemot alla såväl från staten som klienten själv. I många länder anses däremot advokaten vara en ”officer of the Court” med skyldigheter även mot andra intressen än klientens. Inte minst gäller detta gentemot domstolarna, men också gentemot rättsordningen i stort. Också svenska advokater har för visso en skyldighet att iaktta vad som föreskrivs i rättegångsbalken och andra författningar, samt att efterkomma domstols förelägganden. Advokaten får förstås inte främja orätt. Med detta menas att advokaten skall agera på ett sätt som främjar hederlighet och redbarhet inom rättslivet. Advokaten anses vidare förhindrad att främja klientens sak på ett otillbörligt sätt. Han får t.ex. inte ljuga. Men allt detta innebär inte att den svenska advokaten är någon domstolens tjänare så som i en del andra länder. Tvärtom anses advokatens oberoende utgöra ett yrkets kärnvärde.

När man talar om advokaters oberoende utgör Advokaternas situation i andra länder i vårt närområde en påminnelse om betydelsen av obundna advokater.

I *Rumänien*, en nybliven medlem i EU, vars rättsordning vi därmed ska erkänna, föreskrevs tidigare att en advokat skulle tillvarata klientens intressen i överensstämmelse med materiell sanning och socialistiska rättsprinciper. Disciplinär åtgärd följde mot advokat som i ord eller handling givit uttryck för en fientlig inställning gentemot folkdemokratin. I princip samma förhållande förelåg i det forna *Tjeckoslovakien*. Krav uppställdes där också på att advokaten

skulle vara ”den folkdemokratiska regimen hängiven.” Advokaten var under ed skyldig att utöva sin advokatverksamhet ”i samklang med folkets vilja och intressen” och i fullständig överensstämmelse med den folkdemokratiska andan och de stora socialistiska målen”. I *Östtyskland* var all advokatverksamhet underställd ett kollegium, vars medlemmar utsågs av staten och kommunistpartiet. Advokaterna hade att förse myndigheterna med allt material de begärde. Klienterna åtnjöt inte skydd av någon tystnadsplikt.

Samhällen som inte åtnjuter ett demokratiskt styressätt grundat på rättsstatliga principer i allmänhet, saknar som regel ett fristående advokatväsende med möjlighet att obundet företräda sina klienters intressen. Inte sällan är också korruptionen utbredd. Ett närliggande exempel är *Ryssland*, trots kommunistregimens fall.

Men också länder med starka demokratiska traditioner uppvisar ibland företeelser som för vissa av oss kan te sig skakande. 2007 uttalade en högt uppsatt tjänsteman inom den amerikanska administrationen, att det var chockerande och opatriotiskt att stora amerikanska advokatfirmor tog sig för att företräda Guantánamo-fångar. Han uppmanade amerikanska företag att bojkotta dessa advokatfirmor. Bakgrunden var att några av de mest välrenommerade amerikanska advokatbyråerna på pro bono-basis åtagit sig att företräda fångar som olagligen förts till Guantánamo. Bush administrationen gjorde vidare gällande att advokater skapade oro hos de intagna och i strid med reglerna läckt information till media. American Bar Association, ABA, reagerade med kraft på uttalandet och underströk vikten av att advokater kämpar för att misstänkta rätt till en rättvis rättegång inte åsidosätts.

Utvecklingen inom EU präglas av visionen om en fri marknad och med Konsumentintresset i fokus. Detta har lett till att Kommissionen tagit krafttag vad avser tjänstesektorn i allmänhet och advokatmarknaden i synnerhet. Den juridiska tjänstemarknaden i Europa har nämligen varit mycket hårt reglerad med omfattande monopol. Sverige framstår, med sin avsaknad av monopol och frihet från konkurrensbegränsande regler när det gäller reklam och tariffer, i det perspektivet som bäst i klassen, tillsammans med Finland.

En oroande utveckling har dock inletts. I *Storbritannien* har de engelska advokatorganisationerna i princip blivit av med sin självreglering. Liknande utveckling finns på andra håll i Europa, alltifrån vårt grannland *Danmark* till Irland som i dagarna hotat gå ännu längre.

Problemet med EU kommissionens åtgärder är bristen på insikt om den avgörande skillnaden mellan det som kallas ”consumer interest” och ”public interest”. Det är inte samma sak.

I en rättsstat ska på samma sätt som det ska finnas oberoende domstolar och opartiska domare, finnas oberoende advokater. Det förutsätter ett oavhängigt Advokatsamfund som kan föra den enskilde advokatens talan och skydda dennes integritet. Annars riskerar också den enskilde medborgaren att åter hamna i de brännvinsadvokaters våld som nya lagberedningen så målande beskrev 1884. I det sammanhanget vill jag särskilt hänvisa till de stora insatser som IBA gör för att stödja advokater jorden runt som fångslas, misshandlas eller blir av med rätten att utöva advokatycket. IBA har därvid utgjort ett starkt stöd för många kolleger i Iran, Zimbabwe, Burma, Vietnam och nu senast Syrien bara för att nämna några exempel. IBA har likaså ingripit när advokaternas självständighet var i fara. Ett sådant exempel är Polen.

För att vidmakthålla ett oberoende Advokatsamfund som gör skillnad och som kan påverka krävs dock att alla advokater oberoende inriktning kan identifiera sig med sitt yrke. Att alla advokater kan känna en gemensam yrkesidentitet. Först då blir Advokatsamfundet den kraft i samhället som med auktoritet kan påtala brister och fästa lagstiftarens och samhällets uppmärksamhet på dålig lagstiftning eller dålig rättstillämpning. Därför ska vi alla verka för ett enat samfund.

Historien har ju visat att rättsordningen inte utgör någon garanti för rättsstaten.

Rättsordningens regler kan åsidosättas, överträdas och missbrukas av lagstiftaren och rättstillämparen också i tekniskt sett demokratiska stater. Det mest uppseendeväckande på senare år är väl CIAs kidnappningar av misstänkta terrorister, inrättandet av hemliga fångelser och införandet av tortyr som förhörsmetod. Vi ska i sammanhanget inte förglömma vårt eget ansvar för utlämnandet av två egyptiska flyktingar. Vi utlämnade dem till CIA på svensk mark för att torteras. Helt oacceptabelt. Varför har ingen oberoende utredning tillsatts och varför har ingen ställts till ansvar?

Alla Advokater oberoende av inriktning har ett särskilt ansvar för värnandet av mänskliga rättigheter och upprätthållande av den demokratiska rättsstaten. Den kännetecknas av att den enskilde liksom företag åtnjuter skydd mot statens i och för sig legitima maktutövning. Det kan gälla allt från hemliga tvångsmedel, husrannsakan på advokatkontor,

tvångsomhändertagande av barn, skatteprocess eller biträde till företag. Alla klienter är förtjänta av samma skydd.

Om uppgiften för 124 år sedan var att skapa en oberoende och välutbildad advokatkår med uppgift att garantera hög etik och att stödja rättsstaten är uppgiften idag exakt densamma. Problemet var då bristande förtroende. Uppgiften idag är att upprätthålla det mycket höga förtroende som advokatkåren välförtjänt åtnjuter.

Problemet var då att förmå att attrahera de unga juridiskt bildade och hedervärda advokaterna i yrket. Utmaningen idag är att behålla dem i yrket. Inte till följd av lågt förtroende utan som en följd av en ny generations förändrade förutsättningar. Båda gör karriär. Låt oss tillsammans försöka skapa ett advokatyрке som möjliggör för män och kvinnor att förena karriär och familj. Låt oss försöka behålla alla duktiga jurister inom advokatyirket.

Det är första gången vi anordnar Advokatdagarna. Tanken är att ersätta de Allmänt advokatmötena som tidigare ägt rum var tredje år och som numera samlar allt färre deltagare. Vi har inspirerats av våra nordiska grannländer där upp till 50 % av advokaterna deltar vid motsvarande advokatdagar. Vår förhoppning är att vi ska upprepa dessa möten varje år. Advokatdagarna ska bli en begivenhet man som advokat eller biträdande jurist inte kan avstå ifrån! Vi ska förhoppningsvis lära oss mycket nytt. Därför är vi mycket stolta över att kunna presentera så många namnkunniga föredragshållare. Men vi ska också ha trevligt och låta oss inspireras till stordåd.

Låt oss hoppas att vi gemensamt gör dessa dagar till en minnesrik upplevelse så att vi nästa år när Advokatsamfundet firar 125 årsjubileum kan samla ännu fler än de 500 som deltar i årets Advokatdagar. Varmt välkomna!

Anne Ramberg